Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

FARKLI KÜLTÜRLERDE GÜNEŞ SEMBOLÜ

Emre ŞEN[1]
Fatma GÜRPINAR[2]

[1]Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, sen_emre(at)msn.com ORCID: 0000-0001-5016-6461
[2]Yüksek Lisans Öğrencisi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Bölümü, e-posta: fatmagurpinar(at)gmail.com

Şen, Emre ve Fatma Gürpınar. "Farklı Kültürlerde Güneş Sembolü". ulakbilge, 43 (2019 Aralık): s. 985-1008. doi: 10.7816/ulakbilge-07-43-12

Öz

Bu makale sembol olarak Güneş'in tarihsel ve kültürel temellerine işaret ederek günümüzde yer alan pek çok davranış ve inancı anlamlandırmak üzere araştırılmıştır. İnsanın iletişim aracı olarak yazıdan önce anlatım aracı resim olmuştur. Her toplumun kendine ait gelişmişlik düzeyine uygun bir kültürü vardır. Kültür gelişmeye açık dinamik yapısı ile başka kültürlerle de etkileşimini zorunlu kılmaktadır. Sanatçı her dönem nesneden yola çıkıp, doğal biçimiyle tanıyıp araştırmıştır. Biçimlerini ve anlamlarını soyutlamayı geometrik biçimlerden yola çıkarak çalışmışlardır. Birbirinden bağımsız toplumlarda gelişen totemlerde bile aynı anlamı veren semboller gözükmektedir. Dolaylı yoldan anlatılan bir şeyi sembol ile anlatmak soyut biçimlere yönelmeyi gerektirir. Daire formu güneşi anlatıyorken bir yandan geometri, astroloji ve inanç dünyası alanı içinde yer almaktadır. Ritüellerin ortaya çıkmasında ilk insanların yaşadığı korku, büyü ve inanç etkili olmuştur. Doğadan yola çıkarak gerçekleştirilen ilk çizimler, güneş, ağaç, hayvan gibi sembollerin temelini oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür, İnanç, Sembol, Nesne, Güneş

Makale Bilgisi
Geliş: 25 Eylül 2019 *Düzeltme: 13 Ekim 2019* *Kabul: 22 Kasım 2019*

© 2019 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Çizgi doğada ilk elemandır ve geometri doğanın temelidir. Dağlar üçgen, güneş ve ay dairedir. Bu ilk elemanlar yazıda da anlatımın biçim karakterini oluşturan temel Orhun Abideleri'nde görülen bu temel sembollerin türevleri daha sonra Oğuz boylarında damgalar hâlinde görülmektedir. Süsleme olgusu insanlık tarihi ile koşut bir gelişme göstermiştir. İnsanoğlu yaşadığı süre boyunca kendisini, çevresini ve yakınlarını koruma içgüdüsü ile doğadan ve zor yaşam şartlarından korunma ve aynı zamanda bu şartlardan yararlanma yollarını aramıştır. İlkel insanlarda bu korunma ve güçlü olma İsteği "kutsallık" ve "büyü" diyebileceğimiz kavramlar çerçevesinde oluşmuştur. Kutsal olan ve ona tapınılan şey, nesne ya da olgu, aynı zamanda bir süsleme aracı olarak da kullanılmaktaydı. Tapınma objeleri ile büyü, nazar gibi kutsallık çerçevesinde toplanan şeyleri birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Çünkü süsleme ve süslenme olgusunun temelinde ilk çağlardan beri güçlü inançların ve doğayla olan yaşam savaşının, korunma ve ölüm gibi kavramların olduğu bilinmektedir (Alp, 2009: 21).

İlkel kültürlerde duyularla ifade edilmeyen şeylerin somut nesneler veya işaretlerle anlatılmaya çalışılması görsel simgelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu simgeler zaman içinde farklı anlamlar kazanarak günümüze kadar gelmişlerdir. Bazen bir hayvan, bazen bir bitki, bazen de doğada görülen başka bir nesneden esinlenilerek ortaya koyulan bu simgeler farklı kaynaklardan beslenseler de ayrıntılardan arındırılmış olmaları, stilize veya soyut formlarla karşımıza çıkmış olmaları ortak özellikleri olarak görülmektedir. Bu simgeler üzerinde yer aldıkları nesnelere estetik bir özellik kazandırmalarının yanı sıra ikonografik anlamları ile ait oldukları toplumların duygu, düşünce ve yaşayışlarını yansıtmaları açısından da önemli birer belge niteliğindedirler (Çetin, 2017: 354).

Türk halklarının manevi aleminde, dini tasavvurlarında, Güneş ve Ay kültlerinin ayrıca yeri vardır. Kült sayılan Güneş ve Ay kültleri birçok sanat örneğinde yaygın olarak görülmektedir: Dini inançlarda yaygın mevzulardan biri de totemler olmuştur. Ayı yüzlü kadın, hayvan başlı erkek, saksı heykelcikleri, altın ve gümüş kap örnekleri üzerindeki insan yüzlü öküzün, koyun ve keçilerin kanatlı resimleri, zoomorf kap örnekleri, hayvan figürleri esasen totemizmle ilgilidir. Türk halklarının manevi dünyasından, efsane ve destanlarından doğan mitolojik mevzular, bazı sanat eserlerinde yaygın şekilde ifade edilmiştir. Kanatlı ve boynuzlu aslan grifonu, öküz, karşılıklı kartal figürleri, karşılıklı geyik ve keçi suretleri sanat eserlerinde tasvir olunmuş, mitolojik suretler olmuşlardır (Özkan ve Doğan, 2013: 131).

Çatalbaş'a göre hayvan sembolleri, İslamiyet'ten önceki devrede Şamanizm, Gök, Yer, Su, atalar tasavvurlarıyla ilgili olarak oluşmuştur. Aynı semboller Taoizm, Manihaizm ve Budizm'i kabul eden çeşitli Türk topluluklarında yeni inançların getirdiği sembollerle birleşmiştir (Çatalbaş, 2011: 58).

Güneş Sembolleri

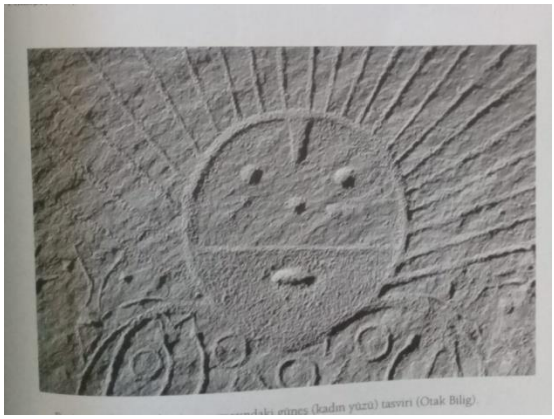
Tarih öncesi dönemlerdeki ilkel insan için doğa, bitki örtüsü ve hayvanlar ile doğa olayları (gökyüzü, yağmur, şimşek, vb.) anlaşılması ve ulaşılması güç, açıklanamayan bir yığın mistik anlam taşıyordu. İlkel insan için öncelikle doğaya karşı ayakta kalma ve yaşama savaşı oldukça güçtür. Avcılık ve toplayıcılık ile yaşayan insan için ilk gördüğü güç ve kuvvet sembolleri hayvanlar ile doğa obje ve olayları olmuştur. Kuşkusuz ilkel insan için önceleri korku ve saygı, sonra doğaya hakim olma ve onun gücünü kendine geçirme gibi dürtüler birtakım yaptırımları da beraberinde getirmiştir. İşte bu yaptırımlardan biri ve ilkel insan için en önemli olanı da büyü olmuştur (Alp, 2009: 37).

Çoğu kültür, tarihinin bir döneminde, her şeyin gelişip büyümesini sağlayan ulu evrensel güç olarak Güneş'e tapmıştır. Sıcaklık kaynağı olarak Güneş canlılık, tutku ve gençliği simgeler. Işık kaynağı olarak aydınlanmayı da temsil eder. Bunların yanı sıra krallık ve imparatorluğunda amblemi olmuştur. Kimi gelenekte Güneş, Evrensel babadır. Doğup batışı doğum, ölüm ve dirilişin sembolüdür (Wilkinson, 2011: 16).

"İletişim açısından görselin, uygulandığı yere ve amaca göre etkisi, en iyi malzeme ve motivasyonla arttırılmıştır. İletişim malzemelerinin kullanıldığı alanlar bu gelişim çizgisi içerisinde olgunlaşmıştır" (Aydos, 1990, 11).

Mezarlarda taş ve kemikten yapılmış kadın başları da bulunmuştur. Sonraki dönem geyik taşlarında olduğu gibi bazı stellerin üst tarafında koyun veya çeşitli bir kısmı fantastik hayvan başları yer alır. Bazı taşlarda bulunan kuyruklu, boynuzlu, taçlı, kurt veya kartal başlı hayvan figürleri şaman gibi bir din adamının biçim değiştirme (metamorphosis) yeteneğine işaret ediyor olmalıdır. Bu eserlerde ışın şeklindeki baş süslemeleri, içinde zaman dört yön işareti bulunan çember biçimindeki güneş veya evren simgeleri, başında hale bulunan ruh tasvirleri de

görülür (Çoruhlu, 2011: 38).

Fotoğraf 1: Okunyev devri taş oymasındaki güneş (kadın yüzü) tasviri (Otak Bilig).
Erken Devir Türk Sanatı Kitabı s: 39.

İnsanoğlu basit resimlerden sembolik biçimlere, harf dizilerine kadar gelişen çalışmalar yapmış; binlerce yıl süren bu çalışmaların sonucu oluşan bugünkü alfabeyi yaratmıştır. Bu yönüyle yazı insanlığın ortak yapıtıdır. İlkyazılar olan piktografilerin (resim-yazı) MÖ 4000 yıllarına dek gittiği sanılmaktadır. MÖ 3500 yıllarında, uygarlığın hızla geliştiği Mezopotamya ve Mısır'da resim yazıların ilk örneklerinin kullanıldığı bilinmektedir. Bunların yaratıcıları Sümerler'dir. Mezopotamya'da çivi yazısı ve Mısır'da hiyeroglif, yazı hâline gelen resim yazıların kendi aralarında benzerlikler bulunmaktadır (Munis, 1971: 5-7). Güneş, Anadolu'da bir doğa varlığı olarak üç ayrı doğrultuda ele alınıp işlenmiştir. İlk olarak güneş bir tanrıdır, koruyucudur ve bütün evrenin yöneticisidir. Tanrı kabul edilen güneş canlılığın ve yaşamın kaynağıdır. Son olarak güneş kraldır ve Anadolu'da yeryüzünü yöneten krallar onun soyundan gelmiştir (Eyüpoğlu, 1981: 453). Güneş tanrısına; Hititler Utu, Luviler Şimeğe, Mitanniler ile İran coğrafyasında Mitra, Urartular'da Ardini adı verilmiştir. Frigler'de ise Kybele'den sonra en tanınmış tanrıları arasında, Güneş Tanrısı Sabazios bulunmaktadır (Birecikli, 2010: 220).

Güneş Tilgeni at arabası tekerleği şeklindedir. Türkler ona Çakır ya da Çakra adını da vermiştir. Büyük Ayı, Güneşi taşıyan at arabası olarak düşünülmüştür. Çakra Türkçe bir kelimedir ve Budizm de aynı isimle yani Çakra olarak devam etmiştir. Uygur Türkleri Çakır ve Tilgen tabirlerini dünya etrafında dönen gezegen, Güneş, Ay ve gezegen gibi ışıklı cisimler için kullanmışlardır. Güneş ve Ay kavramları Kuşhan ve Ak-Hun devrinde de devam etti. Türk Uygur kağanlar Güneş ve Ay'dan kut alırdı. Türk tarihinin her döneminde Gün-Ay tamgası ikonografik sembol olarak kullanılmıştır (Bilge, 2016: 4).

Fotoğraf 2: Kızıstan Saymalı Taş. Tunç çağına ait Güneş tekerleği ve "Tengri" okunan Tamga.

Geleneksel Türk dininde güneş kültü mevcut olmasına rağmen kozmogonide yer tutmamıştır. O sadece Gök Tanrı inancına dayalı sistemin bir parçası olmuştur. Güneş ve ay insanın ölümlü olmasına karşılık ebedidirler. Kendilerine ait güçleri ve ışıkları bulunmayıp güçlerini ve ışıklarını Tanrı'dan alırlar (Güç, 1996: 290).

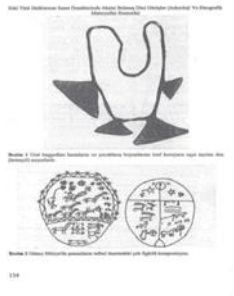

Fotoğraf 3: Tuvada bulunmuş bir petroglif M.Ö. 8-7 yy. İki At'ın çektiği Güneş Çarkı-Teke

Fuzuli, Seyidov'a göre ecdadımızın kozmik aleme, tabiata, güneşe, aya, ağaçlara, çaya, doğa vb. mitolojik özellik vermesinin esas sebebini hem gökteki hem de yerdeki tabiat cisimlerinin insan hayatında tuttuğu yer ile açıklamak gerekir. Birçok mitolojik sistemde güneş miti insan, zoomorfik ongon ve ışık şeklinde tasvir edilmiştir. Türk mitolojisinde de ay ve güneş önemli rol üstlenmektedir. Böylelikle güneş miti insanlaşmış, hatta zoomorfik unsur güneşin alameti sayılmıştı. Güneş'in, ışığın, yıldırımın antropomorfizmden ibaret olan ışıklı şekiller her yerde müspet yani olumlu şekil olarak tasvir olunurlar. Elbette bu, eski Türklerin od-ışığa mukaddes varlıklar gibi bakmaları ile izah edilmelidir (Bayat, 2005: 63).

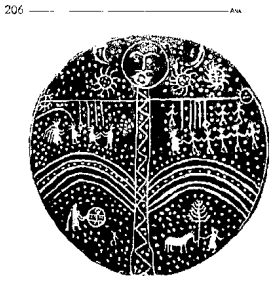
Kadim Türklerin evreni yukarı (gök), orta (yerüstü) ve aşağı (yeraltı) olmak üzere, üç katman olarak tasavvur ettiklerini belirtikten sonra Altay, Tuva, Teleüt ve Yakut Türklerinde bu tasavvurun ortak ve farklı yönlerini vermiştir. Özellikle, göğün tabakaları hakkındaki farklı tasavvurları Türk boylarında karşılaştırmalı olarak verilerek, hangi tabakada hangi kutsal varlığın yaşadığı, bu tabakalarda bulunan gök cisimlerini ve bu tabakaların vasıflarını ele almıştır (Bayat, 2017: 731). Şaman, ruhları kontrol altında tutabilen, "beden dışı" yolculuklar yapabilen ve büyü yoluyla şifa getirebilen geleneksel bir rahip ya da spiritüel yol göstericidir. Şamanlar sembol dilini kullanarak kurban kesme ya da diğer yöntemlerle geleceği görebilirler. Topluluk içinde doğal alem ile spiritüel alem arasındaki son derece güçlü köprülerdir. Bu rol genelde kuşaktan kuşağa aktarılır ve şamanlar kendilerine özgü kıyafetler giyerler. Şamanizm'in Arktik ya da Sibirya kökenli olmasına karşın benzeri aracılıklara her kıtada rastlanır (Wilkinson, 2011: 154).

Şamanizm eski Türk halklarının dini bakışlarında önemli yer tutmakla beraber, günlük yaşamda da önemli yer tutuyordu. Şamanizm dininin esas özelliklerini ruhlara inanç, ruhlarla iletişim ve ilişki oluşturuyordu. Çeşitli hastalıkları tedavi etmek için şamanlar ruhlarla ilişkiye giriyor ve onları etkilemek için kurban kesiyorlardı. Altaylar, Hakaslar, Tuvalar ve Yakutların şaman töreninde tef ve davul (tüngür) önemli yer tutuyordu. Güney Sibirya'da şamanların tefleri çok figürlü kompozisyondan ibarettir. Tefin birinci yüz tarafındaki resim iki bölüme ayrılır: büyük yukarı ve küçük aşağı. Tefin kenar bölümlerinde aralarında zikzak olan ikili hat gidiyor. Yukarı bölümde güneş, ay, Sabah Yıldızı Venera, akşam yıldızı, güneşi ve yeri birleştiren gökkuşağı resimleri yapılmıştır. Tefin üzerinde sekiz adet kuş resmi görünüyor ki, inanca göre onlar şamana yardım ediyorlar. Onlar ruhu kapta götürüyor, geriye ise boş iade ediyorlardı. Sağ tarafta ise birkaç kutsal ağaç tarif edilmiştir. Tef üzerinde at resmi vardır, Sibirya Türklerinin inancına göre altta yerin ruhu İlgen dolaşıyor. Tefin diğer yüzünün üst kısmında güneş, yıldız ve uzayı yansıtan dairenin içerisinde ok işareti çekilmiştir. Ayrıca düz hattan sarkmış durumda küpe, birkaç geyik, kutsal ağaç ve at çizimleri yapılmıştır. Aşağı bölümde ayin icra eden şamanın kendisi tarif edilmiştir. Not edilmelidir ki, tef şamanlar için canlı varlık olarak görülüyordu (Özkan ve Doğan, 2013: 131).

Fotoğraf 4: Güney Sibirya' da şamanların tefleri çok figürlü kompozisyon. Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı Kitabı.

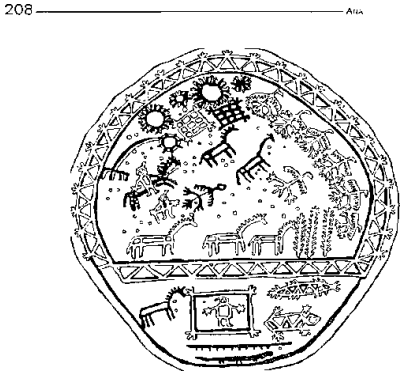
Resimleri çizen özel kişiler veya kişi, Şaman mitolojisini, toplumsal şuuru iyi bilen birisidir. Çoğunlukla davulların büyük bir kısmında, dış cephede sağda ay, solda güneş, ikisinin arasında veya biraz üstte yıldız resmiyle beraber yer altı dünyasının kötü ruhları olan körmesleri ve iyi gök ruhlarını simgeleyen hayali ve gerçek hayvan ve yaratık resimleri çizilir. Şaman davullarını inceleyen S. Ivanov'un tasvirine göre *"Sibirya ve Altay Şaman davullarında genel olarak sağda güneş, solda ay resmi çizilmiştir"* (Bayat, 2006: 204-205).

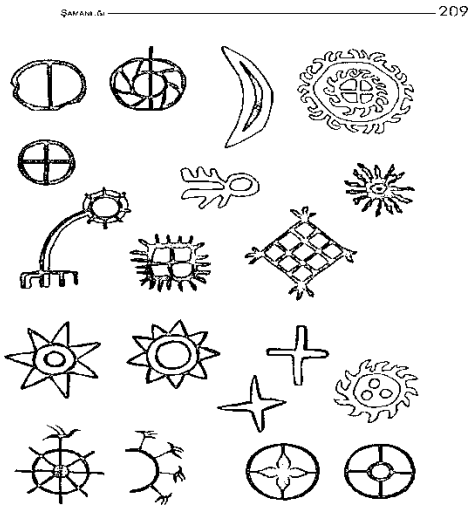
Fotoğraf 5: Altay Şamanlarının Davulu- Tüngür

Altay mitolojisine göre gökyüzüne doğru çok büyük bir çam ağacı yükseliyordu. Gökleri delip çıkan bu ağacın tepesinde ise Tanrı Bay Ülgen oturuyordu. Şaman davullarında da bu ağaçlar görülmektedir. Altay Yaratılış Destanı'nda olduğu gibi bu ağaçların dokuz tane dalları vardı. Ağacın bir yanında ay bir yanında da güneş bulunuyordu (Ögel, 1993: 90-92).

Davulun üst kısmında yedi renkli gökkuşağının tasviri bulunur ki, onun da ucunda iki kare biçiminde merdiven tasviri yer alır. Merdiven, Şamanın Göğe çıkmak için kullanacağı alettir. Davulun üst kısmında beyaz renkli iki kayın ağacı tasviri de çizilmiştir. Merdivenin üst kısmında yedi kız tasviri vardır ki, büyük ihtimalle Ülgen'in kızları olabilir. Kızların yanında Şamanın göğe yükselmesinde ona yardım eden iki kuş tasviri de vardır. Davulun üzerinde iki atlı resmine de rastlamak mümkündür. Kırmızı renkli atlı yer altı dünyasına, beyaz renkli atlı ise gök alemine gider. Davulun ortasından geçen üç çizgi, reel alemle yer altı dünyasını bölen sınırdır (Bayat, 2006: 208).

Fotoğraf 6: Teleüt Şamanlarının davulu, Şamanın binerek göklere çıktığı atı- bura

Fotoğraf 7: Şaman davulun da yer alan mitalojik semboller.

Kuzey Asya Türk yazılarında "kök tengri" ile "gün" ve "güneş" anlamına gelen "kün" kelimesi arasındaki fark açıktır. Fakat yine de bu iki kavramın Chou devrinde olduğu gibi, birbiriyle yakın ilgisi görülür. Gök Tengri'de kut bulan Türk hükümdarlarından Kök Türk kağanı, güneşe benzetiliyordu. Bir keçe üzerinde havaya kaldırılarak, doğuya açılan, muhtemelen gök simgesi, gök rengindeki kubbeli çadırın etrafında dokuz kere güneş yönünde döndürülürdü (Esin, 2004: 75). Türklerde genel olarak "güneş ana" ve "ay baba" deyimlerine rastlanmaktadır. Semanın yedinci katında "kün ana", altıncı katında ise "ay ada" oturmaktaydı (Uraz, 1992: 41). Yakutlar güneş ve ayı iki kardeş olarak telakki ediyor ve onlara tanrısal geçlere izafe ediyordu. Bazı kahramanların güneşin ve ayın lütfüyle türediğine inanılıyordu. Hatta Yakut Şamanlarının külahlarında ve cüppelerinde Kün Tayon'un sembolü olarak demirden ve gümüşten halkalar yer alıyordu (Günay ve Güngör, 2007: 30)

Eski Türklerde görülen güneş, ay ve yıldız kültlerinin, Gök Tanrı kültüyle ilişkisi çok erken dönemlerde aranabilir. Nitekim Çin kaynaklarına göre Hun hükümdarı her sabah çadırından çıkarak güneşi ve akşamları da ayı uluyordu. Bu inanışlar Vuhuanlar, Tabgaçlar ve günümüzde Yakutlarda devam etmiştir. Bu konudaki mitolojik ve dinsel etkiler Anadolu Türklerinde de karşımıza çıkabilmektedir. Azerbeycanlı Türk araştırmacı M. Seyidov'a göre, "eski Türklere ait tangrı sözcüğünün kökü tan(g)' dır. Eski Türk yazıtlarında ve birçok çağdaş Türk lehçesinde tan, güneşin doğduğu yerdir. Bu nedenle tangrı sözcüğü güneşle ilişkilidir ya da güneşi çağıran, doğmasını sağlayan anlamındadır. Eski Türklerde, çoğunlukla da Göktürklerde diğer toplumlarda görüldüğünden farklı, özgün bir güneş kültünün bulunduğunu belirtmektedir. Bu araştırmacıya göre Gök Tanrı'nın tek sıfatı ışıktır. Çin yıllığı Wey-Şu'da güneşin ülkenin üzerinde doğuşunu temsil eden bir davranış olarak hükümdarın otağına doğudan girdiği belirtilmektedir. Böylece aslında tanrıyı temsil eden gün ışığına tapılmış olunuyordu. Gumilev, XIX. yüzyıl sonuna kadar Kaçinlerde uygulanan göğe kurban adama töreninde tapınılan nesnelerin gökyüzü ve güneş olduğundan söz ediyor. Türkleşmiş eski Sayan Ogurların yakın ataları olduğu savunulan ve daha sonra Ruslar tarafından kuzeye sürülen Ngnasanlar, sözü edilen bu eski kurban geleneğini sürdürerek yılda iki kez güneş ışığına kurban kesmekteydi. Bu nedenle Gumilev, Nganasanlarda görülen ışığı kutsal kabul etmenin benzerinin eski Türklerde de olduğunu ifade ediyor. Bu durumda Nganasan dilinde nuo sözcüğü gökyüzü anlamına gelir ve 'en ulu' anlamını da içerir. Böylece evrenin yaratıcısı Nelata-nua (göğün ruhu), onun işçisi olarak görülen Kon, yani güneşle birlikte dünyanın düzenini sağlamaktadır (Ögel, 2014: 26-27).

Eski Türklerde yüce bir Tanrı fikri olmakla birlikte konuyla ilgili bilgilerden Türklerin başlangıçta Gök Tanrı'yı gökle birlikte düşündükleri ve zamanla maddi gökyüzünden arındırarak onu ulu bir varlığa dönüştürdükleri görülmektedir. Bu fikrin düşünülmesine sebep olan şey ise, Türklerdeki "Tengri" kelimesinin hem Tanrı'yı hem de gökyüzünü ifade etmek için kullanılmış olmasıdır. Bu konuda Hikmet Tanyu "Kök Tengri" teriminde kullanılan bir sıfat olduğunu, dolayısıyla Gök Tanrı'nın kendisine tapınılan mavi gökyüzünü değil de yüce Tanrı'yı ifade ettiğini söylemektedir (Tanyu, 1980: 15).

Kök kelimesi yüce anlamında Tengri kelimesinin sıfatı olarak iki yerde kullanılmıştır. "Ey kağanım senin

ömrün hoş olsun. Ey kağanım senin hayatın hoş olsun. Yüce Tanrı düşümde verdiğini hakikate çıkarsın Tanrı bütün dünyayı senin uğruna bağışlasın."… Ben yüce Tanrı'ya borcumu ödedim. Şimdi yurdumu size veriyorum. Burada da görüldüğü üzere gök kelimesi Tanrı'yı niteleyen bir sıfattır (Doğan, 2002: 309-311).

Fotoğraf 8: Boğa başlı cinler kanatlı güneşi, yani gökyüzünü taşıyorlar. Bazalt 125 cm.
Hatti ve Hitit Uygarlıkları Kitabı. Assurlaşmış (Aramlaşmış) Geç Hitit kabartması M.Ö. 730 -700.
Bu eser II. Dünya Savaşı sırasında tahrip olmuştur.

Tanrı Ana'yı kucağında bir çocuk ile birlikte betimleyen altın takı 4.3 cm. M.Ö 14-13. yüzyıl Anadolu çıkışlı olup, önceleri Norbert Schimmel özel koleksiyonunda yer alan bu güzel takı şimdi Metropolitan Museum of Art, New York'tadır (Holly Pittman, The Metropolitan Museum of Art, Egypt and the Ancient Near East, New York 1987: 123, Fig. 88 a-c). Heykelcik başlığının biçimi güneşi anımsattığına göre takının baş kadın tanrıyı, yani Arinna'nın Güneş Tanrısını simgelediği anlaşılmaktadır. Ayrıca figürün kucağında bir çocuğun bulunması Anadolu'da tarih boyunca tapınma konusu olan Tanrı Ana'ya çok uygun düşmektedir. Şimdi Amerika'da olan söz konusu değerli eser Boğazköy'de kazı çalışmaları dışında ortaya çıkmıştır. Bir tunç örnek de Alacahöyük'te kazılar sırasında bulunmuştur (Koşay, 1951:127).

Güneşin başın arkasında bir hale olarak gösterilmiş olması çok ilginçtir. Gerçekten bu betimleme şekli Hıristiyan sanatında İsa'nın, Meryem'in ve azizlerin başları arkasında görülen haleyi anımsatmaktadır (Akurgal, 2015: 207). Hale biçimi şapka, bazı tanrıçaların özelliği olup, bunlar "güneş Tanrıçası" olarak tanımlanmaktadır. Kült envanteri yazıtlarına göre, Arinna şehrinin Güneş Tanrıçası ve kızı Tanrıça Mezulla'nın altından ve gümüşten Güneş Kursu şeklinde oldukları ifade edilmiştir (Darga, 1992: 99).

Figürlerin kimliklerini tespit etmek için erkeğin konik başlığı ve kadının disk şeklindeki başlığından ve her birinin başının üzerindeki kanatlı güneş kurslarından başka sembolleri yoktur. Laroche, kadın figürünü Kaynak tanrısallığı erkek figürünü Hava tanrısı olarak nitelendirmiştir. Bittel, figürleri kanatlı güneş kursları ve kadın figürünün disk şeklindeki başlığı nedeniyle güneş tanrısallıkları olarak yorumlamıştır. Börker Klahn ve Börker'e göre, söz konusu figürler Hatti'nin Hava tanrısı ile Arinna'nın Güneş tanrıçasıdır ve kanatlı güneş kursu bu çifte Güneş tanrısı tarafından verilmiştir. Erkanal, anıt üzerindeki figürlerin kimliklerini tespit etmeye yarayacak bir yazıt olmadığı için Börker Klahn ve Börker'in bu fikirlerinin bir varsayımdan daha öteye gidemeyeceğini düşünmektedir (Ensert, 2005: 36).

Fotoğraf 9: Arinna Güneş Tanrıçası

Alacahöyük'te bulunan ve Tunç Çağı'na tarihlenen tunç Güneş Kursu ve stilize geyik figürleri, Anadolu'nun ilk yerlerinden Hattiler'in, Güneş, talih ve bereketle ilgili inançlarını simgeler. M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya yerleşen Hititler'in, başlıca tanrılarıysa Boğazköy ve Yazılıkaya'da tasvir edilmişlerdir. Eski Krallık Döneminin savaşçı, silahlı, kısa etekli tanrı figürü; İmparatorluk Döneminde, Boğazköy Kral Kapısındaki Tanrı İnarı figüründe yansır. Çok yaygın olan koruyucu Sfenks figürleri, Mısır ve Mezopotamya kökenlidir; ancak yüzlerin yapısı Hitit etnik özelliklerini taşır. Gene çok sayıda kullanılan, masif, statik yapılı, koruyucu kutsal aslan figürleri de tipik Hitit'tir. Yazılıkaya tanrılarının başında Ana Bereket Tanrıçası Hepat, eşi Fırtına Tanrısı Teşup ve oğlu Bitki Bereketi ve Şarap Tanrısı Telepinu – Şarrumayla bir trias (üçlü) oluştururlar. Tanrı ve tanrıçaların geçit alayında görülen anonim ancak dinamik özgün Hitit figürleri arasında yer alan Güneş Tanrısı İştanuş'la (Utu) Talih Tanrıçası İştar - Sosga, Mısır - Mezopotamya izlerini taşımakla birlikte bu tanrılar Anadolu'nun yerli giysileri olan çarık ve külah giyerler. Hitit İmparatorluğu yıkıldıktan sonra, Güney ve Güneydoğu Anadolu'da M.Ö. 7. yüzyıla değin süren Geç Hitit Penslikleri Döneminde, Konyanın Aydınkent köyü yakınında yapılan İvriz Kaya Kabartması, Malatya'da Kral Sulumeli, Zincirli ve Kargamış kabartmalarıyla Karatepe figürleri, ana bereket tanrıçası yanında, fırtına ve bitki bereketi tanrılarına olan inancın, tasvirlerde Mezopotamya etkisi artmasına karşın sürdüğünü göstermektedir (Eczacıbaşı, 1997: 1274).

Güneş, Ay, yıldızlar ve gezegenlerin hareketini gözlemleyip mevsim değişimlerinin ayırtına vararak insanlar zaman içinde Evren'in doğal ritmine ilişkin bir görüş geliştirdiler. Binlerce yıl içinde gözlemlerimiz açıklığa kavuşturan ve doğal düzene uymada yardımcımız olan bir kozmoloji oluşturduk. Doğal güçlerin kontrolünü de tapındığımız tanrılara atfettik. Örneğin Güneş, ilahi gücün evrensel bir simgesidir (Wilkinson, 2011: 14).

Fotoğraf 10: Malatya Aslantepe Kral Sulumeli

Hilalli güneş kursu: Ortasında sade veya bezekli kursun ise güneşi temsil eden bir tasvir ile sağında ve solunda birer kanat bulunan ve bir gezegen olarak tanımlanan bir semboldür. Sağında ve solunda birer kanadın bulunduğu bir gezegen olarak tanımlanmıştır. Sembolün ortasındaki sade veya bezekli kursun ise genelde güneşi temsil ettiği

düşünülmüştür. Güneş kursu kanatlar ile aynı hizada olduğunda güneşin kendisinin uçtuğu, güneş kursu kanatların üzerinde bağlantısız şekilde olduğunda ise güneş kursunun kuş tarafından uçurulduğu şeklinde tanımlanmaktadır. Gonnet Bağana ise kanatlı güneş kursunu, M.Ö. 17. yüzyıldan sonra evrim geçirerek kanatlanmış olan güneş simgesi olarak açıklamıştır (Ensert, 2005: 26).

Fotoğraf 11: Osmaniye Karatepe Güneş Kursu Taşıyan Karışık Varlık

Bir tören baltası biçiminde olan bu yapıtta, K. Bittel, mitolojik sphere içinde, baş tanrı figürünü "Güneş Tanrısı" ve sakallı, uzun giysisinin kenarlarında boynuz gibi çıkıntıları olan, balta yüzünün en altındaki tanrıyı da "Dağ Tanrısı" olarak açıklamaktadır. Aslan üzerine basan tanrının kimliği, kanımızca Fasıllar Anıtı'nda gösterilmiş olan tanrıyla aynı olmalıdır. Eflatun Pınar'da da aynı tanrı eşiyle gösterilmiştir. Güneş Tanrısı tanılanmasının yerinde olduğu kanısındayız (Darga, 1992: 109).

Fotoğraf 12: Sarkışla Kayseri, Betimli Tören Baltası.

Özellikle Tunç Çağı (Prehistorya) uygarlıklarında güneşi simgelediğine inanılan tunç, gümüş ya da altından yapılmış dairesel biçimli simge. Bezemeli ya da düz olabilen güneş kurslarının ele geçen en ilginç örnekleri Hititler'den kalmıştır. Başta Alacahöyük olmak üzere pek çok Hitit merkezinde mezar buluntuları arasında güneş kursları ele geçmiştir. Hititler'in, Mısırlılar'dan aldıkları bilinen bu simgeye yeni biçimler verdiği anlaşılmıştır. Yarım daire ya da baklava biçimindeki Hitit kurslarının gövdeleri, ya baklava dilimi gibi işlenmiş ya da geyik, ceylan, boğa gibi hayvan figürleri ve boğa boynuzlarıyla bezenmiştir. Ekrem Akurgal'a göre Hitit güneş kursu "Ben majeste kralım" anlamına gelmekteydi. Dini törenler sırasında, güneş kursu biçimindeki standart'ların bir sopanın ucuna takılarak taşındığı da bilinmektedir (Eczacıbaşı, 1997: 729).

Hitit güneşi kursu adı verilen kompozisyonda evren bir boğa boynuzu üzerinde gösterilmek istenmiştir. Zamanla boğa tanrısal gücünü aslana ve daha sonra tanrılara terk etmiştir. Bu inanç değişimini Yazılıkaya kabartmalarında tanrı / tanrıçaların boğa, aslan veya bir panter üstüne basar şekilde gösterilmeleriyle betimlenmiştir (Karaman, 2013: 44).

Mezopotamya'da her kentin bir baş tanrı için inşa edildiği ve tanrının evi olduğu düşüncesi vardır. Bundan dolayı Sümer memleketinde, her bir şehir devletinin bir koruyucu tanrısı veya tanrıçası olduğu düşünülmüştür. Örneğin Sümer ülkesinin dinsel merkezi olan Nippur'da Hava Tanrısı Enlil, Ur'da Ay Tanrısı Nanna, Uruk'ta Aşk Tanrıçası İnanna bu şehirlerin koruyucusu olarak kabul görmüşlerdir. Sippar şehrinin ise Güneş Tanrısı Utu için kurulduğuna inanılmıştır (Uncu, 2013: 351).

Güneş Tanrısı Utu daha sonra adalet ve kehanet tanrısı olma özelliklerini de üzerinde toplamıştır. Güneşin gökyüzünde kat ettiği yol boyunca her şeyi gördüğü düşüncesiyle olsa gerek, Utu doğruluğun, adaletin ve haklılığın tanrısı olarak görülmeye başlanmıştır (Black ve Green, 2003: 224).

Sümerlerdeki büyük tanrılar, Sami toplumlarının yoğun bir şekilde Sümer kültürü ve özellikle inancı etkisinde kalmasıyla birlikte, genellikle Sami adlar almaya başlamışlardır. An, Anu şeklinde telaffuz edilmeye başlanmış, ancak Enlil'in adı değişmemiştir. Enki'nin yerine Ea geçmiştir; İştar, Samas, Sin ve Adad ise İnanna, Utu, Nanna ve İskur'un Yerini almıştır (Bottero, 2003: 241).

Hititler'de Kralın birçok unvanı bulunur. Eski Krallık Dönemi'nde Hatti Kralına tabarna/ labarna unvanı verilirdi. I. Arnuvanda Dönemi'nden başlayarak ve sonra da daha sık olarak İmparatorluk Döneminde Hitit kralı Utu tam olarak "Güneşim" sanıyla belirtilirdi (Çoşkun, 2018: 21).

Fotoğraf 13: Bazalt rölyef 82 cm yüksekliğinde Aslanlı Tepede bulunmuştur.

Erkut'a göre Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın aynı zamanda güneş kursu olarak da metinlerde anılması, şimdiye kadar yapılan kazılarda en fazla Güneş kursunun bulunduğu önemli bir dini merkez olan Alacahöyük' te çok öncelerden beri güneş kültünün varlığını doğrulamaktadır. Bu durum Arinna – Alacahöyük eşitliği için önemli bir kanıttır (Erkut, 1992: 161).

Haas'a göre Arinna'nın Güneş Tanrıçası ile Sümerlerdeki Yer altı Tanrıçası Eres Kı Gal arasında bir bağlantı olabilir. Nitekim Hititler'den önce Anadolu'da yaşamış olan Hattiler, güneşin yerin üzerinden geçip, akşam batıda battığına, gece boyunca da yer altı dünyasından geçtiğine ve sabah yeniden doğduğuna inanırlardı. Bu nedenle Güneş Tanrıçası, yeryüzü ve yeraltının yneticisi olarak değerlendiriliyordu (Sevinç, 2007: 99). Bu durumda, Hitit dinsel sisteminde Eres Kı Gal ve Allani, Hatti Güneş Tanrıçası Wurusemu ya da Hititler dönemindeki adı ile baş tanrıça Arinna'nın Güneş Tanrıçası görünüşüyle tanımlanmaktadır (Haas, 1995: 2021).

Hititler'in baş tanrıçası olan Arinna'nın Güneş Tanrıçası, Hititler'den önce Hattiler'den itibaren tapınım görmeye başlamıştır. Tanrıça, Hitit imparatorluk Çağı'nda Hitit dini üzerinde önemli etkisi olan Hurri toplumunda da yer etmiş, Hurrice ismi, Tanrıça Hepat olarak tapınım görmüştür. Ayrıca, Hitit İmparatorluk Devri krallarından III. Hattusili dönemine tarihlenen bir metinde, Arinna'nın Güneş Tanrıçası ile Mezopotamya kökenli, aşk ve savaş tanrıçası olan Istar aynı tanrıçalarmış gibi anılmaktadır. Öte yandan Sümerler'deki yer altı tanrıçası olan Eres Kı Gal ile Arinna'nın Güneş Tanrıçası arasında da bazı bağlantılar kurulmuştur. Bütün bunlardan yola çıkarak, Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın farklı yer ve zamanlarda, farklı isimlerle tapınım görmüş olması muhtemeldir. Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın adının, özellikle Hitit dua metinlerinde diğer tanrılardan ve tanrıçalardan ayrı

tutularak bahsedilmesi, Hitit dinsel yaşamındaki önemini açıkça vurgulamaktadır. Tanrıça'nın adını verdiği kült kenti olan Arinna şehri, Hitit dini bayramlarında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda Arinna'nın Güneş Tanrıçası, Hititler için olmazsa olmaz, en önemli bayramlarda anılmakta ve tanrıçanın kültü kusanmaktadır (Gavaz, 2010: 102-103).

Fotoğtaf 14: Hattuşa Sfenksli Kapısı, Boğazkale (Boğazköy), Çorum.

Farsça'da aslan manasındaki şîr (شیر) ve güneş manasındaki hûrşîd (ید خورشد) kelimelerinden meydana gelen Şîr ü Hûrşîd (ید خورشد و شیر) terkibi, bir gök cismi olan güneşin yanı sıra aslan burcu anlamıyla şîri sipihr (شیر سپهر) ve şîri gerdûn (گردون شیر) aslan burcunda olması itibariyle güneş anlamıyla şîr suvâr (شیر)سوار tabirleri ışığında da tam anlamıyla semavi bir birleşime işaret etmektedir. Güneş ve aslan anlamında Mihr ü Şîr ( )شیر و مهر şeklinde de ifade edilmiş bu terkibi oluşturan güneş ve aslan kelimelerinin Arapça karşılıkları şems (شمس) ve esed (اسد) ile yine aslan anlamında kullanılan haydar ( )حیدر kelimeleri de Şîr ü Hûrşîd tasvirinin kökeni ve muhtevası açısından önem arz etmektedir. Sanat eserlerindeki tasvirlerde genellikle profilden verilmiş bir aslan ve onun üzerinden yükselen bir daire içerisindeki insan sureti şeklinde olup, dairenin çevresinden etrafa yayılan çizgiler güneş ışınlarını temsil etmektedir. Tasvirin karşılıklı ya da sırt sırta vermiş iki aslanın arasındaki veya üzerindeki güneş formu şeklinde farklı uygulamaları da mevcuttur. Özellikle Anadolu'daki eserlerde ve Selçuklu sikkelerinde güneş motifi aslan figürünün üzerinde tam dairesel formda yer alırken, İran'daki Selçuklu eserlerinde ve Safevî sikkelerinde aslanın üzerinden yarım daire şeklinde doğar vaziyette tasvir edilmiştir. Sonraları İran'daki tasvirlerde aslanın eline bir de Zülfikar olarak nitelendirilen kılıç ilave edilmiştir. İran'daki bu oluşumun kısmen Şeybanileri, Babürlüleri ve Osmanlıları da etkilediği, bazı örneklerde aslanın üzerinden yarım daire formunda doğan antropomorfik özellikteki güneş tasvirinden anlaşılmaktadır. Gezegen-burç ilişkisi kapsamında, aslan figürünün üzerinde tüm uzuvlarıyla bir insan figürünün yer aldığı örnekler de çoğunluktadır. Bu tür örneklerde ise güneş unsuru, çizgisel ışınlarıyla insan figürünün baş bölgesinde vurgulanmaktadır (Turan, 2017: 445). Alacahöyük'te yapılan kazılarda kral mezarlarında bulunan bronzdan yapılmış, bazı kısımları altın ve gümüş bezemeli olan "Güneş Kursu" diye adlandırılan kült standartlarına baktığımızda, hepsinde bir çift öküz boynuzu üzerinde görülen, kozmik anlamı olduğu yorumlanan çeşitli kuş, hayvan, çiçek ve bir takım geometrik motifler yer almaktadır (Ertem, 2003: 54).

Fotoğraf 15: Hitit Güneşi

Fotoğraf 16: Silvan Malabadi Köprüsü (1147) üzerinde "Şir ü Hurşit" tasviri, Şırnak. Musul Atabekleri döneminde inşa edilen Cizre (Yafes) Köprüsü üzerinde bulunmaktadır.

Fotoğraf 17: Silvan Kalesi Aslanlı Burç'ta (1203) "Şir ü Hurşit" tasviri. Silvan/Diyarbakır
Silvan Kalesi'nde Eyyubiler dönemine ait "Aslanlı Burç" (1203) olarak bilinen burcun üzerinde "Şir ü Hurşit" iki aslanın ortasına yerleştirilen insan yüzlü güneş şeklinde tasvir edilmiştir.

Fotoğraf 18: Burdur Bucak İncir Han (1238-39) üzerinde "Şir ü Hurşid" tasvirleri.
II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde yapılmıştır.

Fotoğraf 19: Şîr ü Hûrşîd Kabartması Malabadi Köprüsü, 1147, Artuklu, Silvan/Diyarbakır

Resim 20: 1: Şîr ü Hûrşîd Tasviri, Gümüş, II. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi Sikkesi, 1242, Konya
2: Şîr ü Hûrşîd Tasviri, Altın, II. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi Sikkesi, 1240, Konya

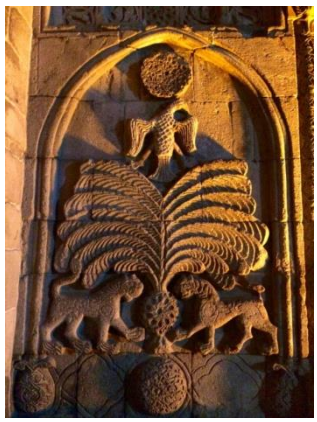
Şîr ü Hûrşîd tasvirinin birinci unsuru olan ve çok köklü bir geçmişe sahip aslan figürünün eserlerde büyük ölçüde güç, iktidar ve koruyuculuk sembolü olarak kullanıldığı, kimi zaman da nazarlık ve tılsım vazifesi gördüğü bilinmektedir. Aynı zamanda güneş ve aydınlık sembolü olan figür, aslan burcu tasvirlerinde güneş gezegeni ile birlikte canlandırılmıştır (Öney, 1969: 37-39). Bilindiği üzere gezegenlerin şahı konumundaki Güneş gezegeni, Aslan burcunun evi olması dolayısıyla aslan figürü ile güneş diski aynı kompozisyonda bir araya getirilmiştir (Çaycı, 2002: 90).

Tasvire İran coğrafyası özelinde ve Şiilikle bağlantılı olarak bakıldığında ise İlhanlı dönemi sikkeleriyle birlikte gündeme gelen Şîr ü Hûrşîd tasvirlerinin bilhassa Safevî dönemiyle birlikte kullanım alanının arttığı ve aslana eklenen kılıç motifiyle birlikte aşama aşama İran'ın ulusal bir amblemi haline geldiği anlaşılmaktadır. Seyyahların kaleminden Safevî bayrak ve sikkelerinde aslan-güneş motiflerinin kullanıldığının belirtilmesi, Şah Abbas'a ait bir fermanda aslan-güneş motiflerine yer verilmiştir. Safevîlerden sonra Avşarlar'ın mühürlerinde, Kaçarlar'ın ise bayraklarında güneş-aslan motiflerini kullanmaları, Kaçarlar'ın 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra aslan-güneş motifli bayraklarına bir de kılıç motifini eklemişlerdir. Kaçarlar'dan sonra İran'da Pehlevi devrinde de aslan-güneş motifli bayrak geleneğinin sürdürülmesi gibi hususlar zamanla Şîr ü Hûrşîd tasvirinin İran ile özdeşleştirilmesine yol açmıştır (Aydoğmuşoğlu, 2013: 53-56-57).

Fotoğraf 21: Üzerinde güneş doğan aslan - kaplan, İran Kaçar - Türk, Ağa Muhammed Kaçar dönemi, 1794- 1797, (-----, Treasures of the Aga Khan Museum, 2010: 235).
Fotoğraf 22: Elinde kılıç tutan ve sırtında güneş doğan aslan, İran Kaçar - Türk, Muhammed Ali Şah dönemi, 1907-1909, (-----, 2011. "Important Coins of the Islamic World"cataloque no. 48, figure 81).
Fotoğraf 23: Çift Kaplan - Parslı Anadolu Selçuklu Dinar'ı. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi, 1237- 1246 (-----, 2011. "Important Coins of the Islamic World" cataloque no. 48, 2010. figure 67).

İlhanlı hükümdarı Olcayto zamanında, Emir Cemaleddin Yakut tarafından 1310 yılında inşa ettirilen Yakutiye Medresesi, kapalı avlulu, eyvanlı ve revaklı medrese tipinin Anadolu'da iyi korunmuş örneklerinden birini temsil etmektedir (Eskici, Akyol ve Kadıoğlu, 2006: 167).

Fotoğraf 24: Selçuklular Dönemine Ait Erzurum Yakutiye Medesesi Taş süslemesinde güneş sembolü.

Türklere ait pek çok efsane ve masalda ay erkek, dişi de güneşle ilişkilendirilmektedir. Bu yüzden Anadolu Selçuklu mimarisinde ait birtakım örneklerde erkek ve kadını temsilen daire ya da (ışınlı daire) içinde ay (hilal) ve güneş kabartmaları bulunmaktadır (Arısoy, 2018: 62).

Fotoğraf 25: Kubad Abad Yıldız Çini Güneş şeklinde portre.

Çember oluşturan uroborus kuyruğunu yutan yılandır. Bu şekilde de süreklilik ve ölümsüzlük kadar "bir tümdür" simya ilkesini de simgeler (Wilkinson, 2011: 211).

Fotoğraf 26: Kuyruğunu yiyen ejder (cevzahir), ay, yıldız (güneş) ve aslan tasvirleri, Sasani mührü, 5. Yüzyıl. (Azarpay, Kilmer "The Eclipse Dragon on an Arabic Frontispiece-Miniature")

Fotoğraf 27: Mithra'nın boğa kurbanı, M.S. 2. Yüzyıl, Villa Altieri, Roma. (Vermaseren "A Unique Representation of Mithra") Çizimi (Soper, "Aspects of Light Symbolism in Gandharan Sculpture")

İç Asya'da güneş ve ayla ilgili birkaç motifi de kaydetmek gerekir: güneş ışığına benzetilen ok ile kargı. Silah tasvirlerini zararsız çiçek şekillerine dönüştüren barış sever Budizmin ikonografisinde, ok ve kargı yerine gonca motifi kullanıldı ve güneşe benzetildi (Esin, 2004: 60).

Fotoğraf 28: 1260 AH / 1844 tarihli, Mehmet Sadullah tarafından Sultan I. Abdulmecid için hazırlanmış Osmanlı Takvimi.

Budizm: Ana vatanı Hindistan olan Budizm, Türkleri etkileyen dinlerden birisi olmuştur. 64 Doğu Hunlar, Tabgaçlar, Göktürkler ve Uygurlar arasında yayılmıştır. Türkler arasında Budizm'in Mahayana ve Lamaizm kolları yayılmıştır. 65 Budist mitolojisi Türklerin hayvanlarla ilgili inançlarına tesir etmiştir (Çatalbaş, 2011: 56). En çok görülen güneş tilgeni, ananevi kırmızı dairedir. Parlak tilgenler, "Budalar" ve Maniheist dindarların halelerini de oluşturur; çünkü bunlar yultuza ve güneşe benzetilmektedir ve yultuz-teg, kündem, kün tengri tilgeni- teg gibi tabirlerle temsil edilirler (Esin, 2004: 80).

Fotoğraf 29: TÜRK BUDİZMİ

Türk Şahi Tegin Devleti dönemi duvar resmi. Bamiyan Mağarası. Afganistan 7-8. yüzyıl.

Eski insanın tasavvuruna göre Gök, Güneş baş Tanrı ve yaratıcı sayıldığından hakanlar kendilerini yüceltmek için kendilerini Tanrıyla akraba gösterirlerdi. Mesela Hunlar, hükümdarları Mete'nin oğlunu Tanrı oğlu, "Yer ve Gök'ten" doğmuş, Güneş'le, Ay tarafından vazifelendirilmiş olarak görmekteydiler (Uraz, 1967: 212).

Kağanı atının kuyruğu Türk usulü düğümlenmiştir. Güneşin döngüsünü ifade eden İkonografi kullanılmıştır. Güneş ve tüm burçlar-takımyıldızlar ifade edilerek, Kainat ifade edilmiş. Hakimiyet ve hükümdarlık sembolü olarak kullanılmıştır (Bilgili, 2018: 1).

Fotoğraf 30: 4-5. yüzyıl. Hun-Türk Parası.

Kün-Ay İkonografisi eski kadim Türklerde, Yin-Yang simgesidir. Güneş ve Ay düalite, yani ikili zıtlıklar kuramını ifade eder.

Fotoğraf 31: Kidarites olarak da bilinen Red Huns- Kızıl Hun paralarıdır. Kün-Ay ikonografisi.

Fotoğraf 32: Tanrıça İstar. Bir Kralın Tanrıça İştar (Anahita) Önünde Tapınması, Ahameniş Mührü, M.Ö. 4. yüzyıl (Grenet, "Mary Boyce's Legacy for the Archaeologists")

Çoğunlukla aslan başlı kadın biçiminde, elinde ateş saçan bir kobra tutarken resmedilmiş bu kana susamış Mısır savaş tanrıçası düşmanlarını oklarıyla öldürür, bedeni öğle Güneşi gibi ışıldardı. Yaratıcı tanrılardan biriydi. Başında güneş kursuyla bir güneş şahini olarak tasvir edilmiştir. Ankh ile birlikte değnek, döven ve "was" asası gibi birkaç güç simgesi taşır (Wilkinson, 2011: 30).

Fotoğraf 33: Tanrıça Sakhmet

Peru'daki İnkaların hakimiyeti 1100 yılından 1530'da İspanyol fethine dek sürmüştür. Savaşçı bir halktılar ve insan ve hayvan kurbanlar talep eden İnti gibi zalim tanrıları vardı. İnka kralının Güneş tanrının yeniden vücut bulmuş hali olduğuna inanılmıştır. Güneş tanrısı olarak İnti parlak ışınların çevrelediği insan yüzlü ışıyan bir kurs olarak tasvir edilmiştir. Büyük gücünden korkulurdu. Güneş tutulmalarının onun öfkesini, altınında terini simgelediği düşünülürdü (Wilkinson, 2011: 145).

Fotoğraf 34: İnka Güneş Diski

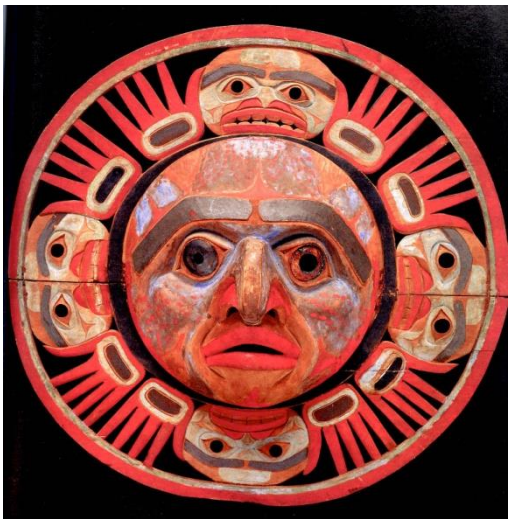
Ana Tanrıça Amaterasu Omikami (cenneti aydınlatan ulu tanrıça) güneş tanrıçasıdır; Şinto dininin en önemli tanrıçası ve Kami'nin ya da ruhların bölgesi Takama no Hara'nın (yüce göksel ova) hükümdarıdır (Cartwright, 2018: 1).

Japon imparatorları soylarını Güneş tanrıçası Amaterasu'ya dayandırır. Güneşin ışık kaynağı sembolizmini ondan alırlar. Günümüze dek imparator tanrısal bir varlığa gösterilen saygıyı görür (Wilkinson, 2011: 147).

Fotoğraf 35: Japon Güneş Tanrıçası

Güneş'in dört ana yön (kuzey, güney, doğu, batı) üzerindeki hakimiyetini temsil eden bu ürkütücü Güneş maskesi törenlerde kullanılmıştır. Kökeni British Columbia'daki Bela Coola ya da Nuxalk kabilesidir (Wilkinson, 2011: 16).

Fotoğraf 36: Güneş Maskesi Columbia

Mayalar gibi Aztekler de yaratılış kavramıyla ilintili olan takvimlere derin bir ilgi duymuşlardır. Aztek Taş Takvimi (1502-1520) 3,35 metre çapında ve 25 tonu aşkın ağırlıkta büyük bir taştır. "Güneş Taşı" olarak da bilinen bu oyulmuş taş, Azteklerin döngüsel zaman kavramını vurgular ve Aztek kozmolojisini ve mitolojisini yansıtır. Taşın ortasında bıçak şeklinde bir dili olan Ollin adlı yaratığın sureti yer alır. Ayrıca taşın üstünde, Aztek geleneğine göre ilk dört güneş ve iki ateş tanrısının bedenleri görülür (Dickerson, 2018: 174-175).

Fotoğraf 37: Güneş Taşı (Aztek Taş Takvimi).

Sonuç

Doğanın sanatçılara sunduğu en temel esin kaynağı kendisidir. Doğayı gözlemleyerek düşünmek bir soyutlama, bir simgeleştirme işlevidir. Birebir anlatan sanattan ziyade soyut sanat, sembolik ya da simgeci sanat ilk çağlardan bu yana kendini göstermiştir. Evrensel dil oluşumu açısından görsel iletişim ön planda yer almaktadır. İletişimi ve gücü temsil eden görsel semboller, işaretler, yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Anlamlandırmayı ve çözümlemeyi gerektiren bir durumu sanatsal sembolizm ile ifade etmişlerdir. Ay ve Güneş bitmeyen enerjileri sayesinde bütün toplumlarda verimlilik, ebedilik, sonsuzluk ve kutsal bir gücün sembolü olmuştur. Yapılan daire formundaki semboller yapıttaki biçim ve renk gibi somut değerlerin arkasında yatan anlamı öne çıkaran eğilimdir.

Kaynaklar

Akurgal, E. (2015). *Hatti ve Hitit Uygarlıkları, Phoenix, s:207.*

Akyol, A.A, Eskici, B ve Kadıoğlu, Y.K. (2006). *Erzurum Yakutiye Medresesi Yapı Malzemeleri, Bozulmalar…* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 46, s: 165-188.

Alp, Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş,* Eflatun Yayınevi, Ankara.

Arısoy, Y. (2018). *Selçuklu Dönemi Seramiklerinde Simgeler ve Semboller,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü Yüksek Lisans Tezi, s:62, Konya.

Aydoğmuşoğlu, C. (2013). *Sefevi, Kaçar ve Babür Bayrakları Üzerine Bir Değerlendirme,* Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, S:13, s: 53-56-57.

Aydos, E. (1990). Sevgi, Barış, Şefkat Gibi Soyut Kavramların Görsel İletişim Alanında Simge Haline Getirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Bayat, F. (2005). *Mitolojiye giriş,* Karam Araştırma ve Yayıncılık, Çorum.

Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı, s:204-205-209.*

Bayat, F. (2017). *Kadim Türklerin Mitolojik Hikayeleri*, Kesit Akademi Dergisi (The Journal Of Kesit Academy), Y:3, S:11, s: 730-733.

Bilge, N. (2016). *Türk Budizmi,* http://ankaenstitusu.com/turk-budizmi-turk-budist-kozmoloji-ve-mitolojisi/

Birecikli, F. (2010). *Ana Hatlarıyla Friglerde Din,* Gazi Akademik Bakış, C:4, S:7, s: 215-232.

Black, J. Ve Green, A. (2003), *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü- Tanrılar, İfritler,Semboller,* Aram Yayınevi, İstanbul.

Bottero, J. (2003). *Mezopotamya, Yazı, Akıl ve Tanrılar,* Çev: Mehmet Emin Özcan ve Ayten Er, Dost Kitapevi, Ankara.

Cartwright, M. (2018). *Amaterasu,* Çev: Büşra Erturan, Gorgon Dergisi İnternet Sitesi.

http://gorgondergisi.org/amaterasu/

Çatalbaş, R. (2011). *Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi,* Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, C:3, S:12, s: 49-60.

Çaycı, A. (2002). *Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri,* Kültür Bakanlığı Yayınları, s: 90, Ankara.

Çetin, Y. (2017). *Türk İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (Svastika) İle Çarkıfelek Motiflerinin Köken Ve İkografik Anlamları Üzerine Bir Değerlendirme,* 1. Uluslararası İpekyolu Akademik Çalışmaları Sempozyumun da bildiri Olarak Sunulmuştur, s:354, Nevşehir.

Çoruhlu, Y. (2011). *Erken Devir Türk Sanatı,* Kabalcı Yayıncılık, s: 38, İstanbul.

Çoşkun, İ. (2018). *Hitit İmparatorluk Dönemi Krallık Asası,* Sosyal Bilimler Ensitüsü Dergisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, S:40, s: 9-26.

Darga, M. (1992). *Hitit Sanatı,* Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul.

Dickerson, M. (2018). *A'dan Z'ye Sanat Tarihi,* Çev: Orhan Düz, Say Yayınları, Ankara.

Doğan, A. (2002). *İslamiyet'ten Önce Türk İnancına Dair,* Türkler Ansiklopedisi, s: 309-311, Ankara

Erkut, S. (1992). *Hitit Çağının Önemli Kült Kenti Olan Arinna'nın Yeri,* Fs. Sedat Alp, Ankara s:159-165.

Eczacıbaşı Ansiklopedisi, (1997). *Güneş Kursu,* Yem yayınevi. İstanbul.

Eczacıbaşı Ansiklopedisi, (1997). *Mitoloji (Anadolu Mitolojisi)*, Yem yayınevi, İstanbul.

Ensert, H.K. (2005). *MÖ. İkinci Binde "Kanatlı Güneş Kursu" İle Taçlandırılmış Anadolu Hitit Figürleri,* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Dergisi, S:28, s: 25-47.

Ertem, H. (2003). *Hattiler ve Hititler Dönemi'nden Eski Türklere, Osmanlılara ve Günümüz Anadolusuna Kadar Uzanan Bazı Benzer Unsurlar-1*, Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı, s:39-71.

Esin, E. (2004). *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Eyüpoğlu, Z.İ, (1981). *Anadolu Uygarlığı,* Der Yayınları, İstanbul.

Gavaz S, Ö. (2010). *Hitit Metinlerinde Arinna'nın Güneş Tnrıçası,* Çorum Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi, S: 1, s: 102-103.

Güç, A. (1996). *"Güneş" İslam Ansiklopedisi,* C:14, İstanbul.

Günay. Ü ve Harun. G. (2007) *Türklerin Dini Tarihi,* Rağbet Yayınları, İstanbul.

Haas V. (1995). *Death and the Afterlife in Hittite Thought*, Civilizations of the Ancient Near East Vol:III, J.M. Sason (ed.), : 2021-2030.

Karaman, Ö. (2013). Görsel *Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Munis, E. (1971). *Evrimi ile Yazı Sanatı,* Konya.

Sevinç F. (2007). *Hititlerde Ölülere ve Yer altı Tanrılarına Sunulan Kurbanlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, s:99.

Tanyu, F. (1980). *İslamlıktan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı,* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. s:15, Ankara.

Turan, H. (2017). *Şir ü Hurşit Tasvirinin Kökeni ve İçeriğine Dair Düşünceler,* Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, S: 51, s: 445.

Uncu, E. (2013). *Mezopotamya, Anadolu ve Mısır Medeniyetlerinde Güneş Kültü,* History Studies İnternational Journal of History, S: 5, s: 349-366, Ankara Üniversitesi.

Uraz, M. (1967). *Türk Mitolojisi,* İstanbul.

Uraz, M. (1992). *Türk Mitolojisi,*

Ögel, B. (1993). *Türk Mitolojisi,* Ankara

Öney, G. (1969). *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Aslan Figürü,* Anadolu, s: 37-39.

Özkan, M ve Doğan, E. (2013). VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, s:131, İstanbul.

Wilkinson, K. (2011). *Semboller ve İşaretler*, Çev: Seda Toksoy, Alfa Yayınevi, İstanbul.

Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Okunyev devri taş oymasındaki güneş (kadın yüzü) tasviri (Otak Bilig).

Çoruhlu, Y. (2011). *Erken Devir Türk Sanatı,* Kabalcı Yayıncılık, S: 39, İstanbul.

Fotoğraf 2: *Kıgızistan Saymalı Taş. Tunç çağına ait Güneş tekerleği ve "Tengri" okunan Tamga.*

http://ankaenstitusu.com/turk-budizmi-turk-budist-kozmoloji-ve-mitolojisi/ (Erişim: 12.05.2019).

Fotoğraf 3: Tuvada bulunmuş bir petroglif M.Ö. 8-7 yy. İki At'ın çektiği Güneş Çarkı-Teke

http://ankaenstitusu.com/turk-budizmi-turk-budist-kozmoloji-ve-mitolojisi/ (Erişim: 12.05.2019).

Fotoğraf 4: Güney Sibirya' da şamanların tefleri çok figürlü kompozisyon.

Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı Kitabı.

Fotoğraf 5: Altay Şamanlarının Davulu- Tüngür

https://docplayer.biz.tr/42534622-Prof-dr-fuzuli-bayat.html (Erişim: 10.05.2019).

Fotoğraf 6: Teleüt Şamanlarının davulu, Şamanın binerek göklere çıktığı atı- bura

https://docplayer.biz.tr/42534622-Prof-dr-fuzuli-bayat.html (Erişim: 10.05.2019).

Fotoğraf 7: Şaman davulunda yer alan mitalojik semboller.

https://docplayer.biz.tr/42534622-Prof-dr-fuzuli-bayat.html (Erişim: 13.05.2019).

Fotoğraf 8: Boğa başlı cinler kanatlı güneşi, yani gökyüzünü taşıyorlar. Bazalt. Y.125 cm.

Hatti ve Hitit Uygarlıkları Kitabı.

Fotoğraf 9: Arinna Güneş Tanrıçası

https://1.bp.blogspot.com/-IDyJAmQQ7YE/WW3-_IJAbbI/AAAAAAAAmnw/2jMlXHukQUQ3RJh15rX3hsBYEOx6o6ddgCLcBGAs/s1600/2-arinna.jpg (Erişim: 09.05.2019).

Fotoğraf 10: Malatya Aslantepe Kral Sulumeli

https://funkystock.photoshelter.com/image/I0000_XLa.bqbsJs (Erişim: 10.05.2019).

Fotoğraf 11: Osmaniye Karatepe Güneş Kursu Taşıyan Karışık Varlık

https://www.pictame.com/media/2005832055607669725_8044805311#media-1 (Erişim: 10.05.2019).

Fotoğraf 12: Sarkışla Kayseri, Betimli Tören Baltası.

https://www.google.com/search?q=betimli+t%C3%B6ren+baltas%C4%B1+kayseri&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=OF62wW5RTCOt7M%253A%252Cq719IHxCq9gABM%252C_&vet=1&usg=AI4_-kRdggf-BWyUjrR7ImGIQAyqcNjG6w&sa=X&ved=2ahUKEwj04raPsp7iAhWK0KYKHbG-CpQQ9QEwB3oECAkQEA#imgrc=OF62wW5RTCOt7M: (Erişim: 15.05.2019).

Fotoğraf 13: Bazalt rölyef 82 cm yüksekliğinde Aslanlı Tepede bulunmuştur.

https://www.hittitemonuments.com/arslantepe/arslantepe15-t.htm (Erişim: 10.05.2019).

Fotoğtaf 14: Hattuşa Sfenksli Kapısı, Boğazkale (Boğazköy), Çorum.

https://www.google.com/search?q=bo%C4%9Fazk%C3%B6y+aslanl%C4%B1+kap%C4%B1&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiW5MjMoJPiAhVEwsQBHUKGBowQ_AUIDigB&biw=1366&bih=625#imgdii=d-DcuIJkiieiGM:&imgrc=EKLLn60O1nChQM: (Erişim: 11.05.2019).

Fotoğraf 15: Hitit Güneşi

https://www.google.com/search?q=hitit+g%C3%BCne%C5%9Fi&tbm=isch&tbs=rimg:Cbgsm4ilETFsIjgtOCSh8mNofV7Nf5PrVpyIprXJVoJV8Z39znO_1K9bAHCKZB4ISkf1rrvTfoedwvm_1qVSXuAqqOFioSCS04JKHyY2h9EQBYukQVeoI4KhIJXs1_1ktWnIgRl4GF8UHFVksqEgmmtclWglXxnRF8MHRtBfN4UioSCf3Oc78r1sAcEermmkV1KTjaKhIJIpkHghKR_1WsRGGWoFi_1vtZAqEgmu9Nh53CbxEKN1aOLJif8CoSCepVJe4Cqo4WEabaL0aTXOpy&tbo=u&sa=X&ved=2ahUKEwjCopC0v57iAhXH_KQKHZWRBzsQ9C96BAgBEBs&biw=1366&bih=625&dpr=1#imgdii=R8jlTCiX-ZlyiM:&imgrc=prXJVoJV8Z0dKM: (Erişim: 15.05.2019).

Fotoğraf 16: Silvan Malabadi Köprüsü (1147) üzerinde "Şir ü Hurşit" tasviri, Şırnak.

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 17: Silvan Kalesi Aslanlı Burç'ta (1203) "Şir ü Hurşit" tasviri. Silvan/Diyarbakır

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 18: Burdur Bucak İncir Han (1238-39) üzerinde "Şir ü Hurşid" tasvirleri.

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 19: Şîr ü Hûrşîd Kabartması Malabadi Köprüsü, 1147, Artuklu, Silvan/Diyarbakır

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Resim 20: 1: Şîr ü Hûrşîd Tasviri, Gümüş, II. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi Sikkesi, 1242, Konya

2: Şîr ü Hûrşîd Tasviri, Altın, II. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi Sikkesi, 1240, Konya

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 21: Üzerinde güneş doğan aslan-kaplan, İran Kaçar-Türk, Ağa Muhammed Kaçar dönemi, 1794-1797, (-----, Treasures of the Aga Khan Museum, 2010: 235).

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 22: Elinde kılıç tutan ve sırtında güneş doğan aslan, İran Kaçar-Türk, Muhammed Ali Şah dönemi, 1907-1909, (-----, 2011."Important Coins of the Islamic World"cataloque no. 48, figure 81).

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 23: Çift kaplan-parslı Anadolu Selçuklu Dinar'ı. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi, 1237- 1246 (-----, 2011."Important Coins of the Islamic World"cataloque no. 48, 2010. figure 67).

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 24: Selçuklular Dönemine Ait Erzurum Yakutiye Medesesi Taş süslemesinde güneş sembolü.

https://ikikapilihan.com/2017/09/15/cifte-minare-hatuniye-medresesi/ (Erişim: 14.05.2019).

Fotoğraf 25: Kubad Abad Yıldız Çini Güneş şeklinde portre.

http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/10971/493022.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Erişim: 14.05.2019).

Fotoğraf 26: Kuyruğunu yiyen ejder (cevzahir), ay, yıldız (güneş) ve aslan tasvirleri, Sasani mührü, 5. Yüzyıl. (Azarpay, Kilmer "The Eclipse Dragon on an Arabic Frontispiece-Miniature")

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 27: Mithra'nın boğa kurbanı, M.S. 2. Yüzyıl, Villa Altieri, Roma. (Vermaseren "A Unique Representation of Mithra")

Çizimi (Soper, "Aspects of Light Symbolism in Gandharan Sculpture")

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 28: 1260 AH / 1844 tarihli, Mehmet Sadullah tarafından Sultan I. Abdulmecid için hazırlanmış Osmanlı Takvimi.

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1910748898992045&set=t.100001708593865&type=3&theater (Erişim: 14.05.2019).

Fotoğraf 29: TÜRK BUDİZMİ. Türk Şahi Tegin Devleti dönemi duvar resmi. Bamiyan Mağarası. Afganistan 7-8.yy.

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1850240201709582&set=t.100001708593865&type=3&theater (Erişim: 14.05.2019).

Fotoğraf 30: 4-5.yy. Hun-Türk Parası.

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1846187765448159&set=t.100001708593865&type=3&theater (Erişim: 14.05.2019).

Fotoğraf 31: Kidarites olarak da bilinen Red Huns- Kızıl Hun paralarıdır. Kün-Ay ikinografisi.

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1782228015177468&set=t.100001708593865&type=3&theater (Erişim: 14.05.2019).

Fotoğraf 32: Tanrıça İstar.

https://docplayer.biz.tr/57149417-Sir-u-hursid-tasvirinin-kokeni-ve-icerigine-dair-dusunceler-considerations-about-the-origin-and-content-of-the-image-of-shir-o-khorshid.html (Erişim: 11.06.2019).

Fotoğraf 33: Tanrıça Sakhmet.

https://www.google.com/search?biw=1366&bih=576&tbm=isch&sa=1&ei=zaXWXL7zNM3PwAKIoIuABQ&q=Tanr%C4%B1%C3%A7a+Sakhmet&oq=Tanr%C4%B1%C3%A7a+Sakhmet&gs_l=img.3...1118029.1132894..1135170...0.0..0.161.1982.0j15.....1....1..gws-wiz-img.....0i67j0j35i39j0i5i30j0i8i30.j6px50grmhI#imgrc=lq7OtgZzkw7MZM: (Erişim: 10.05.2019).

Fotoğraf 34: İnka Güneş Diski

http://kosmosmacerasi.com/v1/2015/06/gunes-sembolu/ (Erişim: 15.05.2019).

Fotoğraf 35: Japon Güneş Tanrıçası

http://gorgondergisi.org/amaterasu/ (Erişim: 15.05.2019).

Fotoğraf 36: Güneş Maskesi Columbia

https://bellacoola.ca/portfolio/first-nations/ (Erişim: 15.05.2019).

Fotoğraf 37: Güneş Taşı (Aztek Taş Takvimi).

Dickerson, M. (2018). *A'dan Z'ye Sanat Tarihi,* Çev: Orhan Düz, Say Yayınları, Ankara.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

SYMBOL OF THE SUN IN DIFFERENT CULTURES

Emre ŞEN
Fatma GÜRPINAR

Abstract

This article, as a symbol, pointed to the historical and cultural foundations of the Sun and it has been researched in order to make sense of the many behaviors and beliefs that take place today. It will not be correct to classify concepts that are difficult to classify as symbols and cultures. Before the writing as a means of communication, the expression tool was the picture. Each society has a culture that is appropriate to its own level of development. With its dynamic structure open to development, culture necessitates interaction with other cultures. They worked on abstraction of geometrical forms by abstracting their forms and meanings. Even in the totems that develop in independent societies, the symbols that give the same meaning appear. Explaining an indirect way through a symbol requires an orientation towards abstract forms. While the circle form tells the sun, it is in the world of geometry, astrology and belief. The fear, magic and belief that the first people experienced in the emergence of rituals were influential. The first realistic drawings based on nature formed the basis of symbols like sun, tree and animal. wars, worship, objects, beliefs and myths are some of the many factors that make up the culture of the community.

Keywords: Culture, faith, symbol, object, Sun